

Sant Martí de Riudeperes

Calldetenes

Ubicació

Comarca:	Osona
Lloc/Adreça:	Entorn rural de Calldetenes Església de Sant Martí de Riudeperes s/n (08506 Calldetenes)
Emplaçament	Crta. BV5202, passada la rotonda de la C-25 , km.0,5 a la dreta en direcció Sant Julià

Coordenades:

Latitud:	41.9275
Longitud:	2.30748
UTM Est (X):	442582
UTM Nord (Y):	4641959

Classificació

Número de fitxa	08037 - 1
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Medieval Romànic Modern Barroc
Segle	XII-XVII
Estat de conservació	Bo
Protecció	Legal
Observacions protecció:	Normes subsidiàries Aj. De Calldetenes. Núm.3.2
Número inventari	Sí; IPA núm.5. ACCN:22493
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Religiós
Titularitat	Privada
Titular:	Bisbat de Vic .c/Santa Maria, 1 (08500 Vic)
Autoria de la fitxa	Raquel Valdenebro Manrique
Data de registre de la fitxa:	dt., 12/09/2006 - 02:00

Descripció

L'església de Sant Martí de Riudeperes és un edifici de planta rectangular i una sola nau, capçada amb un sol absis semicircular al cantó de llevant, ornamentat exteriorment amb arcs i bandes llombardes en un ritme de dos arcs entre les lesenes, i sobre les quals es situa una cornisa llisa a manera de barbacana, allí on hauria d'arrencar la coberta de l'absis. Situada al punt central de l'absis, s'obre una finestra doble esqueixada amb dovelles. La llargada primitiva de la nau es distingeix clarament a l'exterior. Cal pensar que l'església fou construïda en dues etapes diferents en període romànic. La nau primitiva manté les mateixes arcuacions i bandes que l'absis. En canvi, l'ampliació posterior feta en un segon moment constructiu del segle XII, les bandes i les arcuacions desapareixen i són substituïdes per una simple cornisa, que originalment fou la barbacana de la teulada. L'aixecament del sostre a segle XVII eliminà aquesta funció de la cornisa, incorporant sobre la porta d'accés un ull de bou. AA.DD (1984:173) L'aparell constructiu és ben diferent. La construcció dels murs més antics és feta a base de carreus irregulars, rejuntats amb morter de calç (sense gaire preocupació per formar fileres ben ordenades de pedra) i la del segle XII presenta un aparell en pedres carreuades, fent filades de mides considerables i sense deixar veure pràcticament el morter. La nau es cobreix exteriorment amb una teulada a dues vessants, igual que l'absis, de tal manera que aquest només és visible exteriorment. Interiorment, la coberta original no es pot apreciar a causa dels enguixats i la decoració afegida posteriorment. La porta d'entrada actual es troba situada en l'ampliació del segle XII, obrint-se al mur de ponent oposat a l'absis. Aquest cos d'edifici formava un atri o pòrtic obert en les seves tres façanes amb arcades bessones, avui desaparegudes. D'aquestes arcades només es conserva l'empremta al mur que devia aixoplugar la portalada. Aquesta portalada actualment és desapareguda, conservant restes i fragments a la porta d'un hort veí. Aquests atris afegits a la portalada de ponent són un fenomen comú a la zona durant el segle XII. Altres exemples són el de Santa Maria de Folgueroles o Santa Maria de Vilalleons. Davant de la porta de l'església hi ha un recinte tancat, que distribueix mitjançant portes l'accés a diferents llocs com el cementiri, l'hort veí, la porta de l'església, l'accés a l'espai que voreja el mur de tramuntana, i l'accés des de l'antiga carretera que passava a tocar de l'edifici, actualment desplaçada uns quants metres. L'accés des del camí es fa passant un petit espai cobert amb un banc a cada banda, que era l'antic comunidor, però que resta separat de l'església. L'edifici romànic fou la base de les ampliacions que es dugueren a terme en època barroca i que consistiren bàsicament en el sobreaixecament de l'alçada de la nau, i en l'afegit de dues capelles laterals a ambdues bandes de l'absis, formant un fals creuer amb la nau ja existent. També s'afegí un campanar de planta quadrangular cobert a quatre aigües amb les teules de ceràmica vidrada. Interiorment, l'església es troba en l'actualitat tota enguixada i la volta de la nau plena de cornises, medallons i nervadures. Destaca l'existència de dos nínxols excavats al mur, a cada costat de la nau, amb un arc escarser, que sembla que es correspondrien amb dos sepulcres actualment desapareguts. A més de la descripció general de l'edifici, cal assenyalar que les diferents fases constructives per les quals ha passat aquest edifici han deixat alguns elements singulars, que mereixen un tractament individualitzat. Tots aquests elements es troben actualment reaprofitats a la porta d'un hort al costat de l'església. És el cas de dos capitells i quatre fragments que per la seva forma podrien ser part d'un tram d'arquivolta. Aquests elements podrien ser part de l'antic pòrtic o atri quadrangular situat a ponent i avui dia desaparegut, que allargava la nau.

Observacions:

(Continuació història) Als segles XVI i XVII foren afegides dues capelles laterals. Una d'elles fou advocada al Roser i aixecada el 1573. També correspon a aquest moment la construcció de la coberta i el campanar de torre. Al segle XVII, concretament a l'any 1654, es tenen notícies de saqueig de l'església pels exèrcits francesos durant la Guerra dels segadors: " molt soldats del mateix exèrcit espatllaren las portes de l'església de San Martín de Riudeperes, sufragània de Sant Julià de Vilatorra, las caxas y muitas personas particulars. Y pochi dias después espatllaren les fonts baptismals, lo

sacrari y un armari y robaren las robas dels altars y de las dalt ditas caixas; y lo blat y demás grans que habyan portat moltes personas particulars" VILAMALA (2002: 138) Actualment segueix tenint culte com a sufragània de Sant Julià de Vilatorça i es celebra missa cada diumenge.

Història

Sant Martí de Riudeperes fou la primera església del municipi i va donar nom al poble fins el 1962, quan es va substituir pel de Calldetenes. L'església està ubicada al nord-est del terme, al peu de la carretera que va de Calldetenes a Sant Julià. El lloc de Riudeperes apareix citat el 888, quan els esposos Ermenald i Sufícia van vendre unes terres i un hort a Gerard i la seva muller Segereda, que afrontaven a migdia amb el "Riodeperas". Altres documents dels segles X i XI anomenen el lloc com a Rivo Pretrarum, i tot sembla indicar que l'origen etimològic vol indicar un riu de pedres "Rivo Petrarum" en al·lusió a la riera coneguda actualment com a torrent de Sant Martí. L'església de Sant Martí no apareix documentada fins el 1050, en l'acta de consagració de l'església de Sant Julià de Vilatorça, en la qual el bisbe de Vic, Guillem de Balsareny, es reservava els drets sobre l'església de Sant Martí de Riudeperes que acabava de consagrar. La vinculació amb Sant Julià de Vilatorça es mantingué fins als nostres dies, figurant com a sufragània, malgrat que a vegades apareix documentada com a parròquia. Aquest és el cas del 1086, quan Adrover vengué a Guifré i a la seva esposa Arseu una peça de terra a la parròquia de Sant Martí de Riudeperes, però no apareix com a tal en les llistes de parròquies anteriors al 1154, ni tampoc en les posteriors on, ben al contrari, sempre es deixa constància de la seva condició de sufragània de Sant Julià. Malgrat aquesta dependència, l'església sempre feu les funcions de parròquia, ja que tenia els seus fidels, i aglutinava els habitants de la majoria de les cases que avui són del terme municipal. Una prova d'aquest fet és que a finals del segle XIII es va dotar a l'església d'un pòrtic o comunidor on s'efectuaven les reunions de la universitat de Sant Martí, entenent per universitat al conjunt de la població. En aquest cas, el pòrtic servia perquè es reunissin i prenguessin les decisions que afectaven a la comunitat. Per les primeres èpoques no coneixem els béns i les rendes que tenia Sant Martí ni com es sustentava el culte. La primera donació documentada és del 3 d'agost de 1174, en què Mendònia va llegar una casa a l'església ubicada a la sagrera. VILAMALA J. (2002:64). Efectivament, es tenen notícies de l'existència d'una sagrera al voltant de l'església. A partir del segle XIII, i seguint la tradició del moment, es van fer aportacions a les llànties de Sant Martí. Uns altres benefactors d'aquestes llànties van ser la família Calvaria. L'administració de l'església ja estava força estructurada en aquesta època -segle XIII- amb diverses propietats que administrava un rector, els obres i un procurador. La celebració dels aniversaris se sufragava amb les rendes de les diverses propietats que els fidels havien llegat a Sant Martí VILAMALA J (2002:65) Al segle XIV hi va continuar havent-hi fundacions, i al segle XV va rebre un bosc situat sobre la font Antiga a Santa Eugènia de Berga, a més de conservar diferents cases que tenia a la sagrera. Al segle XVI va rebre les rendes del mas Llobet, que pagava l'hereu del mas Sauleda, i al XVII, les rendes del mas Ponç. A banda d'això, la consuetud de Sant Martí indica que l'església rebia censos de diferents masos: La Frontera, l'Aymerich, la Calvaria, el Verdager, la Sauleda, el Llió, etc. Els usos i costums de l'església també apareixen a les consuetes; per exemple, el fet que el rector de Sant Julià estava obligat a tenir un vicari perquè atengués l'església de Sant Martí. També era l'encarregat dels actes religiosos més importants de l'església i de les diverses processons. VILAMALA J (2002:68) A nivell arquitectònic, l'església sofrí reformes ja en època romànica, possiblement al segle XII, quan es construí la portalada al mur de ponent. Al segle XIII aquesta portalada es protegí amb la construcció d'un atri. Aquesta porta fou desmuntada i els seus elements traslladats per fer l'arc de la porta que baixa fins a l'horta. AA.DD (1984:172)

Bibliografia

AA.DD (1985) Inventari de Patrimoni Arquitectònic. Direcció General de Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya. AA.DD. (1995) Calldetenes. Imatges en el temps. Primera part (1911-1960). Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes AA.DD. (1984) Calldetenes a Catalunya romànica. Vol II. Osona I. Enciclopèdia catalana. Pàg. 171- 182 AA.DD (1996) Normes subsidiàries de Planejament. Normes urbanístiques. Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes. GINEBRA I MOLINS, R. (1996) Economia i societat a la Catalunya interior als inicis de la Baixa Edat Mitjana. Vic. 1230-1233. Tesi doctoral inèdita. GUDIOL RICART J.A. GAYA NUÑO (1948) Escultura i arquitectura romànica. Vol V. Ars Hispaniae. Ed. Plus-Ultra. Madrid. Pàg. 68 JUNYENT E (1975) Catalunya romànica. L'arquitectura del segle XI. Publicacions de l'abadia de Montserrat. Barcelona. Pàgs 281-282. JUNYENT I SOBIRÀ E (1945-952) Itinerario histórico de las parroquias del obispado de Vic. Separata de la hoja parroquial. Vic. MONTLLÓ I BOLART J (1996) Rectoria de Sant Martí de Riudeperas. Osona. Ed. Pleniluni. Barcelona PLADEVALL A (1955-1957) La Parroquia de San Julián de Vilatorca y su sufraganea de San Martín de Riudeperes a "Ausa". Vol II. Vic. Pàgs. 246-258 REPARAZ RUIZ, G (1982) La plana de Vic. L'entorn 3. Eumo. Vic VILAMALA I SALVANS,, J (2002) De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes. Passat i present d'un poble viu. Ed. El Mèdol. Calldetenes.

